

OPINTOPIIRIKURSSIT – OPETTAJAN OPAS

Sisällys

Lukijalle

1. Opettajan muistilista

Kurssin suunnittelu

Kurssin läpivienti

2. Kurssin suunnittelu

Oppimistavoitteet – selkeät ja konkreettiset

Oppisisällöt – mikä materiaali on tarpeen oppimistavoitteiden saavuttamiseksi

Oppimisen arviointi – keskitytään oppimistavoitteiden saavuttamisen arvioimiseen

Oppimismenetelmät – millä keinoin oppimistavoitteisiin voidaan päästä

3. Kurssin läpivienti

Yleinen läpinäkyvyys

Motivointi

Ohjeistus

Muita asioita (omaksi ja muiden tueksi)

Ryhmien muodostaminen

Miten saada ryhmät toimimaan hyvin?

Miten voidaan välttää vapaamatkustus?

Liite 1: Esimerkki kurssin rakenteesta

Liite 2: Esimerkki ryhmän toiminnan itsearviointiin

Liite 3: Esimerkki ryhmän tuotoksen arviointiin

Liite 4: Opintopiirikurssit – opintopiirin ohjaajan opas

Liite 5: Opintopiirikurssit – opiskelijan opas

Liite 6: Opintopiirisopimus

Liite 7: Lukujärjestys opintopiirien yhteisten aikojen löytämiseksi

Lukijalle

Mikäli tietojenkäsittelytieteen laitoksen opintopiireihin perustuva kurssien organisointi ei ole sinulle ennestään tuttu, kannattaa aloittaa lukeminen liitteestä 1 (Esimerkki kurssin rakenteesta). Tämän opettajan oppaan on tarkoitus auttaa opettajia opintopiirikurssien menestyksellisessä suunnittelussa ja toteuttamisessa. Oppaan ovat koonneet Jaakko Kurhila ja Heikki Lokki kokeiluista saatujen tähänastisten kokemusten pohjalta. Oppaan kokoamisessa on lisäksi käytetty opiskelijoiden opintopiirikursseista antamaa palautetta, jota Jukka Oksanen on analysoinut (Opintopiireilläkö onneen? TKTL raportti B-2005-2)

1. Opettajan muistilista – lyhyt johdatus opintopiirikursseihin

TKTL:lla tärkeiksi havaittuja yksityiskohtia

- Anna opintopiirille *vain yksi laaja tehtävä kerrallaan*. Jos annat esim. neljän hengen ryhmälle neljä tehtävää, niin ryhmä yleensä jakaa tehtävät eikä muiden tehtäviin ja ratkaisuihin perehdytä. Voit täydentää laajoja tehtäviä yksilökohtaisilla pikkutehtävillä (=perinteiset laskuharjoitustehtävät, mutta vähemmän).
- Opintopiirissä ei yleensä ole syytä olla enempää kuin *3-5 opiskelijaa*. Isommat ryhmät vaativat enemmän sisäistä organisointia, ja osa ryhmän jäsenistä jää silti helposti sivurooliin.
- Opintopiirillä täytyy olla *yhteistä opiskeluaikaa kalenterissa*. Huolehdi jo opintopiirejä muodostaessasi, että opintopiirin jäsenillä löytyy riittävästi yhteistä aikaa.
- Opintopiirin *ohjaajan tulee seurata ja tietää mitä opintopiirissä tapahtuu*. Pelkkä lopputuloksen tarkastus ei riitä, vaan ohjaajan täytyy katsoa myös opintopiirin toimintaa. Ohjaustilanteessa ohjaaja pyytää opintopiirejä kertomaan itselleen, miten he ovat lähestyneet ongelmaa, osittaneet sitä, hakeneet tietoa ratkaisumalleksi, tms. On parempi pyytää opintopiiriä kertomaan, mitä opintopiiri on tehnyt kuin todeta ”onko kysyttävää”.
- Kurssin henkilökunnan on syytä kokoontua säännöllisesti (esim. viikkopalaveriin) kurssin vastuuhenkilön johdolla vaihtamaan kokemuksia opintopiirien ohjauksesta ja keskustelemaan kurssin etenemisestä.

Kurssin suunnittelu

Mieti kurssin *oppimistavoitteet*. Suunnittele ja toteuta kurssistasi kokonaisuus, jossa:

- kurssin rakenteet,
- toimintamallit, luennot ja ohjaus,
- tehtävät ja oppimateriaalit
- arviointikäytännöt

palvelevat oppimistavoitteiden saavuttamista. Oppimistavoitteiden on hyvä olla selkeitä ja konkreettisia sekä painottaa syvällistä asian hallintaa. Oppimistavoitteiksi sopivat hyvin mm. kurssilla tulevat uudet käsitteet, joita yhden periodin kursseilla ei yleensä ole monta. Esimerkki oppimistavoitteesta on ”opiskelija pystyy toteuttamaan polynomisessa ajassa toimivan algoritmin, joka ...” tai ”osaa minimoida automaatin käyttäen ...”.

Koska kurssin toimintamuodoissa ja oppisisällöissä kannattaa painottaa opiskelijoiden aktiivista *tekemistä*, koko kurssi olisi syytä rakentaa tehtäväpohjaiseksi (luentopohjaisuuden sijaan). Tekemällä oppii, ja mielekkäistä tehtävistä on helppo motivoitua. Tehtävien on kuitenkin oltava opintopiirityöskentelyyn sopivia: laajoja, haastavia, asiantuntijuutta korostavia. Vanhoja laskuharjoitustehtäviä ei yleensä voi käyttää opintopiiritehtävinä. Jotta ryhmä ei voi jakaa tehtäviä suoraviivaisesti, anna ryhmälle vain yksi laaja tehtävä kerrallaan. Laajojen tehtävien lisäksi voi teettää myös traditionaalisia laskuharjoitustehtäviä yksilötöinä täydentämään laajoista tehtävistä puuttuvia yksityiskohtia. Koko kurssin opiskelun voi aloittaa yhdellä haastavalla tehtävällä, jota lähdetään purkamaan ryhmissä. Luennot tullaan mielellään, kun siellä saa apua tehtävän pureskelemiseen.

Oppimisen arvioinnissa keskitytään *oppimistavoitteiden saavuttamisen arviointiin*. Hyviä arviointimenetelmiä – joskin raskaita sekä opettajalla että opiskelijalle – ovat portfoliot ja oppimispäiväkirjat.

Kurssin läpivienti

Opintopiirien käyttö on syytä perustella opiskelijoille. Perusteita ovat ainakin yhdessä oppimisen hyödyllisyys, ryhmätöytäitojen kehittyminen, kyky selittää ja kuunnella, sekä asiantuntijuuden jakaminen. Muutenkin opetusjärjestelyissä on hyvä noudattaa yleisen

läpinäkyvyyden periaatteita, eli opettajan on syytä ”pelata avoimin kortein”. Opettajan asenne, joka rohkaisee kysymään ja vastaamaan, on tärkeä.

Onnistunut kurssin läpivienti vaatii hyvän ohjeistuksen. Ohjeissa on kerrottava toimintatavat ja aikataulut. On kerrottava, mitä kurssin suorittamiseksi vaaditaan (oppimistavoitteet, sitoutuminen ja aktiivinen osallistuminen opintopiiriin yms.) ja pidettävä kiinni antamistaan lupauksista. Alkuvaiheessa on tarpeen myös ohjeistaa opintopiirin toimintaa: roolitusta, vastuuta, aktiivisuutta ja ymmärtämiseen painottuvaa opiskelua ulkoa muistamisen sijaan. Erittäin tärkeää on myös ohjeistaa opintopiirien ohjaajat (assistentit), sekä seurata säännöllisesti opintopiirien ohjaajien palautetta kentältä. Kurssin vastuuhenkilön tulisi olla yksi näistä opintopiirien ohjaajista.

Kokemus TKTL:lla on osoittanut, että keskeinen ongelma kaikilla kursseilla on opintopiirin opiskelijoiden aikataulujen yhteensovittaminen. Yksi mahdollisuus on kierrättää (tai piirtää taululle) ensimmäisessä laskuharjoitusryhmän yhteisessä tapaamisessa tyhjä lukujärjestys koko viikolle (liite 7) ja pyytää ihmisiä merkitsemään lukujärjestykseen sellaiset ajat, jotka eivät heille yhteiseen työskentelyyn sovi (muut ajat ovat siis sellaisia, jotka sopivat yhteiseen työskentelyyn). Täytetyn aikataulun perusteella opettajan on helppo jakaa osallistujat opintopiireiksi, jotka ovat näin sitoutuneet yhteisiin aikoihin. Opintopiireihin sitoutumista voi edelleen parantaa ”Opintopiirisopimuksen” tekeminen. Esimerkki mahdollisesta opintopiirisopimuksesta on liitteenä 6.

2. Kurssin suunnittelu

Kurssin rakenteiden suunnittelu kannattaa tehdä siten, että kurssi on mielekäs kokonaisuus, jossa rakenteet rohkaisevat tai pakottavat yhteistyöhön ja kurssin suoritus kaikkine vaiheineen on huolellisesti ohjeistettu ja aikataulutettu. Työnjako, eli opettajan, assistenttien ja opiskelijoiden vastuut kannattaa kirjata esim. kurssin verkkosivulle.

Oppimistavoitteet – selkeät ja konkreettiset

Mikä on olennaista kurssissasi? Mitä haluat, että opiskelijat osaavat kurssin jälkeen? Kuvaa selkeästi ja ytimekkäästi, mitä opiskelija osaa *tehdä* käytyään kurssin, ja *kerro se kurssin osallistujillekin* esimerkiksi kurssin verkkosivulla. Esitä oppimistavoitteet muodossa: Kurssin lopussa opiskelija pystyy listaamaan, laskemaan, arvioimaan, soveltamaan, selittämään, ennustamaan, mallintamaan sen ja sen asian. Älä käytä tavoitteiden määrittelyssä sanoja ”oppia” tai ”ymmärtää”, koska niiden saavuttamista on sekä opettajan että opiskelijan vaikea arvioida.

Tavoitteissa voidaan erotella useita tietämyksen tasoja (esimerkiksi Bloomin klassisen taksonomian mukaan). On toivottavaa, että kurssin kaikki tavoitteet eivät ole hierarkian alimmilla tasoilla.

- Alin taso on ”ulkoa muistaminen”: esimerkki tavoitteesta on *listaa, poimi*.
- Toinen taso on ”alkeellinen ymmärrys”: *selitä, kuvaile*.
- Kolmas taso on ”soveltaminen”: *sovelta, laske, ratkaise*.
- Neljäs taso on ”analysointi”: *johda, luokittele*.
- Viides taso on ”syntetisointi”: *suunnittele, muotoile*.
- Kuudes taso on ”evaluointi”: *päätele ja perustelee, valitse ja perustelee*.

Kun oppimistavoitteet ovat kaikkien tiedossa, opettajienkin on helpompi keskittyä opetuksessaan olennaiseen. Opiskelijat tietävät, että tämä ja tuo on osattava, jolloin oppimiseen voidaan sitoutua entistä paremmin. Myös opiskelijoiden on helpompi arvioida omaa osaamistaan.

Kaikkia yksityiskohtia ei tarvitse käydä läpi opettajajohtoisesti luennoilla. Luennolla voi kertoa, mikä on kiinnostavaa tai tarpeellista, ja miksi luennoijan mielestä se on kiinnostavaa tai tarpeellista. Loputonta yksityiskohtien vyöryttäminen ei ole tarpeen.

Ymmärtämistä painottava opetus ei kuitenkaan välttämättä vaadi spesifejä oppimistavoitteita vaan pelkän kontekstin; olennaista on opiskelijan pyrkimys tulla tietoiseksi siitä mitä osaa ja mitä ei osaa, ja siten oppia ohjaamaan omaa toimintaansa osaamisen kartuttamiseksi oikeilla kysymyksillä ja tiedon haulla. Tällaista lähestymistapaa on perinteisesti käytetty laitoksella vasta seminaareissa, mutta se on mahdollista myös peruskursseilla, kunhan vain riittävä käsitteellinen perusta on olemassa. Opintopiirien tapaamisessa voi esimerkiksi järjestää debatin, jossa kukin osallistuja joutuu argumentoimaan valitun työvälineen – esimerkiksi järjestämisalgoritmin – puolesta. Riittävän käsitteellisen perustan pystyy tarjoamaan tyypillisesti kursseilla jo hyvin nopeasti; siihen ei tarvitse vaatia 35 ov pääaineen opintoja.

Oppisisällöt – mikä materiaali on tarpeen oppimistavoitteiden saavuttamiseksi

Kurssin vastuuhenkilö on alueen asiantuntija. Hänen kannaltaan suurin työ on luentojen ja erityisesti opintopiireille annettavien laajojen tehtävien muokkaaminen oppimista tukeviksi. Se on haastavaa ja aikaa vievää: tehtävien on oltava sellaisia, että ne kattavat opetettavan alueen mahdollisimman laajasti *eikä niitä pysty jakamaan erillisiksi tehtäviksi ryhmän kesken*. Jos tehtäviä pystyy jakamaan, kurssin rakenteiden on oltava sellaisia, että kunkin opiskelijan yksilöllinen osaaminen voidaan jotenkin varmistaa.

Laadi siis tehtävät, jotka mahdollistavat opiskelijan saavuttamaan määrittelemäsi oppimistavoitteet. Osa tavoitteista voi liittyä tietoihin, osa taitoihin. Käsitteellisten asioiden haltuunotto kuuluu yliopisto-opiskeluun ("oman käsitejärjestelmän" kehittäminen ja muodostaminen, ei pelkästään "etsien sopivia vastauksia oletettuihin tenttikysymyksiin").

Käsitteellisen asian syvälliseen ymmärtämiseen tarvitaan yleensä esimerkkejä, jotka sitovat oppijan aiemman tietämyksen uudelle käsitteelliselle tasolle. Muista, että mikäli uusi käsite on opetuksen lähtökohta, on se vaikeampi ymmärtää kuin jos samaisen käsitteen ymmärtäminen on opetuksen tavoite. Kursseilla tarvittavat pohjatiedot ja -taidot voidaan saattaa opiskelijoiden tietoon esim. kurssin verkkosivulla; tukiluennotkin ovat mahdollinen ja usein verkkomateriaalin tekemistä helpompi tapa.

Oppimisen arviointi – keskitytään oppimistavoitteiden saavuttamisen arvioimiseen

Kuulusteluissa on olennaista keskittyä nimenomaan *oppimistavoitteiden saavuttamisen* arvioimiseen. Perinteinen tentti ei ole paras tapa arvioida osaamista, jos kurssilla on tehty ryhmissä suhteellisen pitkäkestoisia projekteja avoimista ongelmista.

Arvioinnin tarkoitus on oppimisen ohjaaminen ja tukeminen niin, että opiskelija saa palautetta omasta oppimisestaan ja pystyy tarkastelemaan omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Käytännössä arviointi kuitenkin on usein vain edistymisen kontrollia, joka rohkaisee huonoihin opiskelutottumuksiin (pänttäämiseen eikä syvälliseen ymmärtämiseen). Oppimista tukevia ja itsearviointia kehittäviä arvioinnin muotoja ovat esimerkiksi portfoliot ja oppimispäiväkirjat. Massakursseilla tentti voi kuitenkin olla käytännöllisempi tapa, kunhan tenttikysymykset ovat linjassa kurssin toiminnan kanssa ja mittaavat oppimistavoitteiden saavuttamista.

Arviointi antaa myös opettajalle palautetta kurssin onnistumisesta ja siten auttaa opetuksen kehittämisessä. Opiskelijoiden vastauksista näkee, tulivatko keskeiset käsitteet ymmärretyiksi. Erityisesti tiedon muokkausta vaativat kysymykset paljastavat, onko kurssin aikana opittu soveltamiskelpoista tietoa.

Oppimismenetelmät – millä keinoin oppimistavoitteisiin voidaan päästä

Kurssilla voidaan käyttää oppimistavoitteista riippuen erilaisia oppimismenetelmiä. Tämä opas keskittyy kuitenkin vain opintopiirimuotoisiin kursseihin.

Ryhmätyöskentelyssä on tärkeää, että kaksi yhteistoiminnallisen oppimisen peruspilaria toteutuu:

- positiivinen riippuvuus ryhmästä ja
- yksilön vastuu ryhmälleen.

Opintopiirin kunkin jäsenen on voitava luottaa siihen, että muut tekevät osuutensa. Jos joku ei tee osuuttaan, koko ryhmä joutuu vastaamaan seurauksista. Lisäksi kaikkien ryhmän jäsenten on pystyttävä osoittamaan oppimistavoitteiden saavuttaminen (eli vaikka työn jakaisikin, kaikkien on osattava kaikki). Tämä asia on syytä kertoa hyvin selvästi myös opiskelijoille kurssin alussa.

Koska opiskelijoiden keskinäinen kommunikointi on erittäin tärkeä osa opintopiirin työskentelyä, opintopiireillä on oltava riittävästi yhteistä aikaa alusta saakka. Lisäksi on hyvä rohkaista opiskelijoita käyttämään joustavia välineitä ryhmän sisäiseen tiedonjakoon ja organisointiin: sähköpostia, ryhmätyöohjelmistoja ja wikejä, internet-puhelimia tai matkapuhelimia, tai mitä tahansa välineitä, jotka parhaiten palvelevat opintopiirin toimintaa.

3. Kurssin läpivienti

Yleinen läpinäkyvyys

Kurssin opettaja on olemassa opiskelijoita varten. Hänen on autettava parhaan kykynsä mukaan opiskelijoita oppimaan. Opettaja ei ole opiskelijan vastakohta, vaan opettaja ja opiskelija ovat samalla – oppimisen – puolella. Siksi opettajan on kurssia suunnitellessaan ja toteuttaessaan pelattava mahdollisimman avoimin kortein. Oppimistavoitteiden on oltava selvät ja ne on kerrottava opiskelijoille. Ylipäänsäkin on hyvä kertoa, miksi kurssilla tehdään ryhmätöitä (motivointi). Selkeä ja kattava ohjeistus aikatauluineen on myös oleellista.

Motivointi

Kaikki eivät pidä ryhmätöistä; joillakin on aikaisempia huonoja kokemuksia ja jotkut ajattelevat ryhmän hidastavan omaa oppimista. Kokemus laitoksella pidetyistä opintopiirikursseista kuitenkin on, että ryhmätyön arvo ymmärretään. Kannattaa silti aluksi perustella myös opiskelijoille, miksi juuri tällä kurssilla tehdään ryhmätöitä.

Ryhmätyötaitojen oppiminen on tärkeää työelämän kannalta. Kun selvittää asiaa ryhmälleen, oppii "huomaamattaan". Yliopisto-opiskelun tavoitteena ei ole, että pystyy osoittamaan tietämyksensä, vaan että osaa oppia (oman potentiaalın ymmärtäminen ja kyky ylittää itsensä). Siksi voisi olla perusteltua, että tenttivaihtoehtoa ei tarvitsisi edes tarjota, vaan kaikkien voisi vaatia ottavan osaa opintopiireihin (erityisesti pienillä kursseilla). Jos kurssin rakenteet (toimintamuodot ja tehtävät) tukevat menetelmää ja opiskelijat kokevat saavansa riittävästi tukea ja ohjausta, vastustajatkin tulevat riittävässä määrin mukaan. Lisäksi voi muistuttaa niistä lukuisista tutkimustuloksista, joiden mukaan yhteistyötä tehden oppii paremmin ja syvällisemmin kuin yksin.

Ryhmätyöskentelyä tukevaan kulttuuriin kasvamista kannattaa rohkaista. Vaikka kurssi ei olisikaan opintopiirikurssi, omaehtoiset opintopiirit ovat mainio tapa opiskella. Sama opintopiiri voi pysyä yhdessä kurssista toiseen.

Kertauksena: Yleiseen motivointiin liittyen on hyvä muistaa, että:

- tehtävät kytkeytyisivät jollain lailla tuttuihin ilmiöihin, aiemmilla kursseilla esiintyneisiin asioihin tai konkreettisiin tietojenkäsittelijänä eteen tuleviin töihin tms.,
- oppimistavoitteet ovat selkeät ja opiskelijoiden tiedossa,
- toiminta kurssilla on selkeässä yhteydessä oppimistavoitteiden saavuttamiseen (eli tehtävät kehittävät tavoitteissa määriteltyjä taitoja),

- opiskelijoilla olisi ainakin jonkin verran valinnan mahdollisuuksia esimerkiksi tehtävien valinnassa tai käytettävien menetelmien suhteen ja
- kokeet mittaavat oppimistavoitteiden saavuttamista (ei tahallisia kompia tai gaussittamista eli arvosanojen ei tarvitse muodostaa normaalijakaumaa; jos kaikki osaavat hyvin, kaikkien on saatava hyvä arvosana).

Ohjeistus

Kun kurssin toimintamuodot ovat monimutkaiset, kattava ja selkeä ohjeistus on aivan välttämätön. Epätietoisuus aiheuttaa eniten vastustusta. Ohjeissa on kerrottava tavoitteet, toimintatavat ja aikataulut. On kerrottava, mitä kurssin suorittamiseksi vaaditaan ja on pidettävä kiinni lupauksistaan. Alkuvaiheessa on tarpeen myös ohjeistaa opintopiirin toimintaa: roolitusta, vastuuta, aktiivisuutta, ymmärtämiseen painottuvaa opiskelua muistamisen sijaan.

Jos kurssin rakenne on sellainen, että opiskelijoiden toivoo lukevan materiaalia ennakkoon, monikaan ei sitä tee. Kurssin rakenteiden onkin kevyesti pakotettava siihen, eli opiskelijoilla on oltava syy lukea materiaalia. Hyvä syy on annettu tehtävä: jotta osaisi tehdä tehtävän, on pakko lukea.

Jos kaikkea opiskeltavaa asiaa ei pysty sisällyttämään tehtäviin ja luentoihin, ylijäävän materiaalin voi kuitenkin ilmoittaa tulevan tenttiin. Tämä saattaa aiheuttaa protesteja, minkä ehkäisemiseksi opiskelijoille tulee antaa selkeät "lukuohjeet". Kokemus TKTL:lla on osoittanut, että parhaimmillaan opintopiiriopiskelu johtaa tilanteeseen, jossa ei luoteta pelkästään luentomateriaaliin, vaan hankalien ongelmien edessä työtä hajautetaan ryhmän sisällä ja käytetään luentomonisteiden lisäksi muita kirjoja ja verkosta löytyvää materiaalia.

Opettajan on myös muistettava ohjeistaa mahdolliset assistentit huolellisesti. Jos kurssityyppi poikkeaa paljon totutusta, opettajan kannattaa säilyttää hyvä kosketus "kenttään" eikä ajatella, että karsittu määrä luentoja riittää täyttämään opettajan velvollisuuden kurssin opiskelijoita kohtaan. Opettajan ja assistenttien on syytä pitää keskenään säännöllisesti seurantalavereita.

Muita asioita (omaksi ja muiden tueksi)

Dokumentointi ennen kurssia ja sen aikana (esimerkiksi päiväkirja) on erittäin hyödyllinen itselle ja kokemuksen jakamiseksi. Näitä kysymyksiä voi miettiä sekä kurssin aikana että sen jälkeen:

- Toimintamuodot: arviointikäytännöt, kurssin rakentuminen ja työtehtävät, yksittäiset kikat ongelmatilanteisiin, aikataulut.
- Oppisisältö: oppimistavoitteet, ydinaines.
- Yhteistoiminta ja sosiaalisuus: ryhmät, roolit, opettajan ja vertaisten tuki.
- Miten aikatauluongelmat voidaan hoitaa?
- Miten opiskelijoiden muutosvastarinta kannattaa kohdata?
- Miten saadaan opiskelijat motivoitua opiskeluun?
- Miten voidaan toimia, jos opiskelijoiden esitiedoissa on aukkoja?
- Miten voidaan välttää vapaamatkustus?

Jos opetusresursseja (henkilötyöaikaa) kuluu enemmän kuin ennen (lukuun ottamatta materiaalin muokkaukseen – lähinnä uudenlaisten tehtävien valmistamiseen – käytettyä aikaa), kurssin suunnittelu tai läpivienti on epäonnistunut. Tarkoitus on siirtää vastuuta ja tavallaan myös opetuskormaa opettajilta opiskelijaryhmille ja kanssaopiskelijoille.

Jos opettajasta tuntuu siltä, että opiskelijat osaavat kurssin jälkeen vähemmän kuin vastaavan luentokurssin jälkeen, kyse voi olla myös siitä, että opintopiirikurssilla

tyypillisesti pystyy seuraamaan opiskelijan oppimista paremmin, jolloin mahdollinen osaamattomuus näkyy selvemmin.

Ryhmien muodostaminen

Vaikka täysin satunnainen tai omaehtoinen (opiskelijat muodostavat ryhmät itse) ryhmäytyminen on nopein ja helpoin tapa, tutkimuskirjallisuus väittää, että kyvyiltään eritasoisista opiskelijoista saa toimivimmat ryhmät. Tärkeää on siis, että hyvät eivät ryhmäydy keskenään ja jätä huonoja yhteen ryhmään. Tämä voidaan toteuttaa raskaasti tasokokeella tai omaehtoisen ryhmäytymisen kylkiäisenä tyyliin ”ryhmässä ei saa olla kuin yksi, joka on saanut siitä-ja-siitä esitietokurssista kolmosen”. Koska aikataulujen yhteensopivuus ryhmän osallistujien kesken on osoittautunut kaikkein merkittävämmäksi ryhmäytymisen edellytykseksi, luvussa 1 esitetty lukujärjestyksen kierrättäminen ja sen perusteella tapahtuva ryhmäjako on *kaikkein suositeltavin* tapa jakaa opiskelijat opintopiireihin. Koska opintopiirien muodostaminen tapahtuu laskaritulanteessa, opettajan on ohjeistettava laskariohjaajat tekemään ryhmäjako siten, että opiskelijoiden aikataulujen yhteensopivuus otetaan ensisijaisesti huomioon.

Ryhmän toiminnassa on erilaisia vaiheita.

- Ensin on *muodostumisvaihe*, jossa opettajalta odotetaan selkeitä ohjeita käyttäytymisestä ja ryhmän toiminnasta.
- Seuraava vaihe on usein *kuohuntavaihe*, jossa jäsenet testaavat toisiaan ja opettajaansa.
- *Normien luomisvaiheessa* ilmapiiri selkiytyy ja osallistujat alkavat luoda toimintanormeja ja asettaa yhteisiä tavoitteita.
- Vasta *toteuttamisvaiheessa* ryhmä työskentelee tehokkaasti tehtävänsä mukaisesti.
- *Lopettamisvaiheessa* ryhmä pysähtyy arvioimaan toimintansa tuloksia. Hyvin tehty työ jättää onnistumisen kokemuksia. Hyvät onnistumisen kokemukset kannustavat lisäoppimiseen.

Entä jos (kun) ryhmässä muodostuu roolijako, jossa jotkut ovat viimeistelijöitä ja toiset ongelmanratkaisijoita (viimeistelijät - vaikka ovatkin tehneet paljon työtä ryhmässä - eivät pärjää kokeissa)? Kaikkia opiskelijoita pitää rohkaista tarttumaan ongelmaan ja luonnostelevaan ratkaisuun pelkän viimeistelyn sijaan. Rooleja voi myös kierrättää tietoisesti (vetäjä, sihteeri, nurkkien siivoaja, toimittaja, ryhmätoiminnan evaluaattori...), jotta tahallinen tai tahaton vapaamatkustus vähenisi. On vain hyvä, että kukin pääsee osallistumaan tehtäviin, jotka ovat omien kykyjen ääri rajoilla.

Miten saada ryhmät toimimaan hyvin?

Kannattaa kerrata olennaiset/tarvittavat ryhmäytymis- ja työtaidot luennolla:

- Auta muita menestymään.
- Ota vastuuta itsesi lisäksi myös ryhmästäsi.
- Ota vastuu ryhmän tuotoksista.
- Osoita luottamusta toisia kohtaan olemalla avoin.
- Kuuntele, mitä muut sanovat.
- Kysy muiden mielipiteitä.
- Pyydä toisilta apua.
- Ole aktiivinen, osallistu – aktiivisena on mukavampi olla kuin passiivisena.
- Vaihda yhteisiä tietoja ja materiaaleja sekä kerro työtavoistasi.
- Kannusta toisia.
- Ole kriittinen asioille – ei ihmisille.

- Tee oma osuutesi yhdessä sovitulla tavalla ja yhdessä sovitussa aikataulussa. Opiskelijoilla täytyy olla motivaatio auttaa ryhmäläisiään. Siksi ei voi esim. gaussittaa kurssin tuloksia, vaan muiden auttamisesta pitää olla aitoa hyötyä; jos kaikki osaavat hyvin, kaikkien on saatava hyvä arvosanakin.

Entä jos ryhmä ei toimi ollenkaan? Ryhmällä voi olla oikeus antaa kenkää toivottomalle tapaukselle esim. kahden varoituksen jälkeen. Tai ryhmän vetäjä voi uhata omalla eroamisella. (Eroajan/erotettavan pitää löytää uusi ryhmä itse - eroajalla ei yleensä vaikeuksia, erotetulla on hankalampaa). HUOM! Näin pitkälle ei tarvitse juuri koskaan mennä.

Havaittuihin ongelmiin kannattaa puuttua heti. Opettajan (ohjaajan tai kurssin vastuuhenkilön) on mietittävä, miten hän ongelmiin puuttuu. Väliintulon tulisi olla ohjaava, valmentava ja "huomaamaton", jotta vastuu ryhmän toiminnasta pysyy ryhmällä itsellään.

Miten voidaan välttää vapaamatkustus?

Hyvä tapa on jo mainittu eksplisiittisten roolien kierrättäminen. Joka tapauksessa opiskelijoille pitäisi saada tunne, että heitä seurataan myös yksilötasolla eikä ainoastaan ryhmänä (positiivinen keskinäinen riippuvuus ryhmästä ja yksilöllinen vastuu).

Vapamatkustus ei ole iso ongelma, jos merkittävä osa arvosanasta tulee tentistä. On myös mahdollista käyttää nk. Koeleikkuria, eli määritellä pisteraja, joka kokeesta on vähintään saatava, vaikka suurin osa pisteistä tulisikin ryhmätyöstä. Muita tapoja vähentää vapaamatkustusta on arvioituttaa ryhmällä omaa toimintaansa siten, että arviointi vaikuttaa arvosanaan merkittävästi. Raaka tapa on vaatia ketä tahansa ryhmän jäsentä olemaan valmis esittämään osia ryhmän työstä, ja antaa koko ryhmälle arvosana tämän yhden henkilön perusteella. Yhteisissä tilaisuuksissa läsnäoloa voi edellyttää.

LIITE 1: Esimerkki kurssin rakenteesta

A. Opintopiiriin perustuva suoritustapa

Luennot

Luentoja 1 kerta (2 tuntia) per viikko. Luennoilla käsitellään käsitteellisesti hankalia asioita. Kaikkea, mikä on aikaisemmin (4 tuntia per viikko) luennoilla esitetty, ei voida esittää! Keskitytään olennaiseen. Ydinainesanalyysi auttaa jäsentämään.

Tehtävät

Kurssilla on muutama (2-5) isompi tehtävä, jotka ratkaistaan ryhmissä. Tehtävät keskittyvät ydinainesanalyysin antamiin olennaisiin kohtiin. Tehtävillä on deadline. Oppimateriaali, joka auttaa tehtävien ratkaisemisessa, osoitetaan selkeästi oppikirjasta, verkosta tai muusta materiaalista.

Kurssilla voi olla joukko (useita kymmeniäkin) pikkutehtäviä, jotka käydään läpi ryhmissä nopeasti, jotta jokainen voi varmistua tietonsa riittävästä tasosta.

Opiskeluryhmät

Kurssille ilmoitaudutaan laskariryhmiin kuten aikaisemminkin. Laskariryhmät jaetaan 3-5 opiskelijan opintopiireihin. Opintopiirien muodostamisessa aikataulujen sovittaminen on olennaisin tekijä. Opintopiirien toiminta ohjeistetaan: mitä, milloin ja miten työskennellään. Isommat tehtävät tehdään opintopiireissä. Opintopiirit kokoontuvat sekä "omalla ajalla" että assistentin läsnä ollen. Jokaisen isomman tehtävän palautuksen yhteydessä opintopiiri arvioi toimintaansa, ehdottaa konkreettisia parannuksia toimintaansa ja antaa palautetta opettajille. Opintopiirillä on johtaja (ja sihteeri), joka voi vaihtua aina uudessa isommassa tehtävässä. Jokainen opintopiiri palauttaa assistentille yhden ratkaisun, joka on yhdessä tehty. Yksi laskarikerta (tunti ehkä riittää) jokaista isompaa tehtävää kohti käytetään ratkaisun esittämiseen (opintopiiri vuorollaan esittää ja muut kommentoivat). Voidaan käyttää myös vertaisarviointia, jolloin opintopiiri arvioi toisen opintopiirin työn. Opintopiiri saa pisteitä, jotka vaikuttavat jonkin verran kurssin arvosanaan. Pisteisiin vaikuttavat kirjallinen tuotos, itsearviointi ja suullinen esitys.

Pikkutehtäviä voidaan käyttää varmistamaan, että opiskelijat ovat käryillä olennaisista asioista. Pikkutehtäviä voi käyttää kuten "ennakkoon ilmoitettuna pistokokeina", jotka assistentti tekee (suullisesti) tai ryhmä voi jakaa tehtävät ja kokoontua selittämään ratkaisut toisilleen.

Tentti

Tentistä saa pääosan pisteistä. Tentin kysymykset ovat linjassa ydinasian ja isompien tehtävien kanssa.

B. Vaihtoehtoinen suoritustapa

Osallistuminen luennoille ja omaehtoinen työskentely plus tentti. Assistentit eivät ohjaa eivätkä tarkasta yksilöitä. Isommat tehtävät ja pikkutehtävät ovat verkossa - ratkaisut eivät.

C. Aikataulu 6-7 viikon kurssille, 3 isompaa tehtävää

1. viikko

- luento
- laskarikerta, jolloin selvitetään lukujärjestykset ja muodostetaan opintopiirit, joiden jäsenet esittäytyvät, jaetaan isompi tehtävä sekä pikkutehtäviä – assari paikalla
- laskarikerta, jolloin pikkutehtävät käydään läpi ja katsotaan, että isomman tehtävän ratkaiseminen on lähtenyt hyvin käyntiin – assari paikalla
- opintopiiri kokoontuu ilman assaria

2. viikko

- luento
- laskarikerta, jolloin viimeistellään isompaa tehtävää – assari paikalla
- laskarikerta, jolloin palautetaan ja esitellään tuokset. Jaetaan uudet pikkutehtävät ja uusi isompi tehtävä – assari paikalla

- assari antaa opintopiirille palautteen isommasta tehtävästä
- opintopiiri kokoontuu ilman assaria

Vastaava kahden viikon sykli jatkuu. 7 viikon kurssilla voidaan tehdä 4 isompaa tehtävää.

LIITE 2: Esimerkki ryhmän toiminnan itsearviointiin

Toivomme, että käytätte hetken aikaanne vastausten muotoilemiseen alla oleviin kysymyksiin joko yhteisesti tai kukin erikseen assarille, joka välittää arvioinnit anonyymeinä ryhmäläisille. Kommenttinne ovat tärkeitä tietojenkäsittelytieteen laitoksen opetuksen kehittämisessä. Arvostamme lyhyitä vastauksia, joihin olennainen on kiteytetty. Pyrkikää olemaan avoimia. Kiitos!

Huom: Arvioi tässä vain opintopiiritoimintaa - vastatkaa myös verkossa olevaan normaaliin kurssikyselyyn!

Palauttakaa vastauksenne __. __.200_ mennessä sähköpostitse "lähiopettajallenne" osoitteeseen:

1. KURSSIN TUNNISTETIEDOT (TÄYTETÄÄN VALMIIKSI OPISKELIJOILLE)

Kurssin nimi, ov:t ja vastuuhenkilö sekä kotisivu

2. OPINTOPIIRIN JÄSENTEN PERUSTIEDOT

1. Opintopiirin jäsenten nimet - jos opintopiirin jäsenillä on ollut erilaisia tehtäviä (kuten puheenjohtaja, kokoonkutsuja, sihteeri yms.), niin ilmaiskaa tehtäväjako. Ilmaiskaa kunkin kohdalla myös mahdollinen ansiotyön määrä kurssin aikana (yksikkönä keskimäärin työtunteja viikossa) tai "ei töissä".

2. Opintopiirin "lähiopettajan" (laskarin ohjaaja) nimi.

3. OPINTOPIIRIN MUODOSTUMINEN

1. Miten opintopiiri muodostui? (Esimerkkejä: Yhteensopivan aikataulun mukaan. Sattumalta, koska istuttiin lähekkäin. Aakkosjärjestyksen mukaan. Olimme tuttuja ennestään. Assari määräsi meidät. Olimme päättäneet jo etukäteen.)

4. OPINTOPIIRIN TOIMINTA

1. Mielestämme opintopiirissä opiskelu auttoi meitä oppimisessa. (Valitkaa kohdista 1.1 - 1.3 se, joka kuvaa opintopiiriänne parhaiten ja vastatkaa siihen.)

1.1 Jos olette samaa mieltä, niin mistä arvelette sen johtuvan.

1.2 Jos olette eri mieltä, niin mistä arvelette sen johtuvan.

1.3 Jos opintopiirin osuus oppimisessa oli yhdentekevä, niin mistä arvelette sen johtuvan.

2. Opintopiiri toimi hyvin ryhmänä, mikä ilmeni mm. siten, että siinä oli hyvä opiskella. (Valitkaa kohdista 2.1 - 2.3 se, joka kuvaa opintopiiriänne parhaiten ja vastatkaa siihen.)

2.1 Jos olette samaa mieltä, niin mistä arvelette sen johtuvan.

2.2 Jos olette eri mieltä, niin mistä arvelette sen johtuvan.

2.3 Jos suhtaudutte neutraalisti tähän, niin mistä arvelette sen johtuvan.

5. RUUSUT JA RISUT KURSSIN OPINTOPIIRITOIMINNASTA

1. Ilmaiskaa kaksi parasta seikkaa kurssin opintopiiritoiminnassa.

2. Ilmaiskaa kaksi huonointa seikkaa kurssin opintopiiritoiminnassa.

LIITE 3: Esimerkki ryhmän tuotoksen arviointiin

Kyselyllä on kaksi tarkoitusta: (1) kerätä tietoa tehtävien tekemisen onnistumisesta opintopiireissä ja (2) auttaa opintopiiriä oman toimintansa parantamisessa. Arvostamme lyhyitä vastauksia, joihin olennainen on kiteytetty. Pyrkikää olemaan avoimia. Kiitos!

Palauttakaa vastauksenne ___.__.200_ mennessä sähköpostitse "lähiopettajallenne" osoitteeseen:

1. KURSSIN TUNNISTETIEDOT (TÄYTETÄÄN VALMIIKSI OPISKELIJOILLE)

Kurssin nimi, ov:t ja vastuuhenkilö sekä tehtävä, jota arvio koskee.

2. OPINTOPIIRIN JÄSENTEN PERUSTIEDOT

1. Opintopiirin jäsenten nimet - jos opintopiirin jäsenillä on ollut erilaisia tehtäviä (kuten puheenjohtaja, kokoonkutsuja, sihteeri yms.), niin ilmaiskaa tehtäväjako.

3. OPINTOPIIRIN TOIMINTA

1. Kuinka monta kertaa tapasitte kasvotusten? Missä?
2. Mitä muita viestimiä (sähköposti, puhelin jne.) käytitte?
3. Osallistuivatko kaikki ryhmän toimintaan vähintään tyydyttävästi?

4. OPINTOPIIRIN TOIMIVUUS RYHMÄNÄ

1. Toimiko ryhmä hyvin? Jos toimi, niin mistä arvelette sen johtuvan. Jos ei, niin mistä arvelette toimimattomuuden johtuvan.
2. Miten aiotte parantaa ryhmän toimintaa?

5. TEHTÄVÄ

1. Oliko tehtävä laajuudeltaan sopiva? Ellei, oliko se liian laaja vai liian suppea?
2. Oliko tehtävän vaikeusaste sopiva? Ellei, oliko se liian vaikea vai liian helppo?
3. Oliko opintopiirin jäsenillä riittävästi pohjatietoja, joiden varaan uuden oppiminen rakentui?
4. Saitteko riittävästi tietoja (1) opettajilta ja (2) oppimateriaaleista tehtävän tekemiseen?

LIITE 4: Esimerkki opintopiirien keskinäiseen vertaisarviointiin

Alla olevien kohtien on tarkoitus auttaa opintopiiriä toisen opintopiirin tuotteen arvioinnissa. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen on tärkeä osa oppimista! Arvostamme lyhyitä ja ytimekkäitä kommentteja. Käytetään soveltuvin osin. Pyrkikää olemaan avoimia ja rakentavan kriittisiä - arvioidaan sisältöjä ja jätetään henkilökohtaiset asiat taustalle. Kiitos!

Palauttakaa vastauksenne __.__.200_ mennessä sähköpostitse myös "lähiopettajallenne" osoitteeseen:

1. KURSSIN TUNNISTETIEDOT (TÄYTETÄÄN VALMIIKSI OPISKELIJOILLE)

Kurssin nimi, ov:t ja vastuhenkilö sekä tehtävä, jota arvio koskee.

2. OPINTOPIIRIEN PERUSTIEDOT

1. Arvioivan opintopiirin jäsenten nimet.
2. Arvioitavan opintopiirin jäsenten nimet.

3. KIRJALLINEN ESITYS

1. Onko annettu tehtävä ja ratkaisun vaiheet selostettu ymmärrettävästi? Jos on, niin mikä oli erityisen hyvää? Ellei, niin mitä ette ymmärtäneet?
2. Onko selostuksen yksityiskohtaisuus sopiva? Jos on, niin missä kohdassa erityisesti? Ellei, niin oliko tarpeettoman yksityiskohtaista vai yleisluontoista? Missä kohdassa?
3. Onko toisen opintopiirin selostuksen lukeminen hyödyllistä? Jos on, niin miksi? Ellei, niin miksei?
4. Muita mahdollisia huomioita.

4. SUULLINEN ESITYS

1. Ymmärsittekö tehtävän ja ratkaisun perusteet ja vaiheet? Mikä oli erityisen hyvää ja missä eniten parannettavaa?
2. Syntyikö keskustelua esityksen pohjalta? Jos syntyi, niin miksi? Ellei, niin miksei?
3. Onko toisten esitysten kuuleminen hyödyllistä oppimateriaalin tai jonkin muun oppimisen kannalta? Perustelkaa lyhyesti.
4. Muita mahdollisia huomioita.

LIITE 4. OPINTOPIIRIKURSSIT – OPINTOPIIRIN OHJAAJAN OPAS

Kurssin opettaja on vastuussa kurssista. Sinun tehtävänäsi on ohjata opintopiirejä. Koska opintopiirikurssien toimintamuodot ovat hyvinkin erilaisia, kurssin opettajan tehtävänä on ohjeistaa opintopiirien ohjaajat.

Koska opintopiirikurssien järjestäminen ei ole vakiintunut samoin kuin traditionaalinen luento-laskuharjoitus –kurssi, on erittäin tärkeää, että opintopiirien ohjaajat antavat kurssin vastuuhenkilölle palautetta ”kentältä”. Kurssin vastuuhenkilön tulee organisoida säännölliset palaverit ohjaajien kesken; jos näin ei ole tehty, sitä voi ehdottaa kurssin vetäjälle. Jos ohjaajia on samalla kurssilla monta, ohjaajien on myös hyvä vaihtaa kokemuksiaan aktiivisesti.

Opintopiirien ohjaajana sinun tehtävänäsi on auttaa opiskelijoita saavuttamaan oppimistavoitteensa. Kurssilla on selkeät ja yksityiskohtaiset oppimistavoitteet, jotka kurssin vastuuhenkilö on asettanut. Sinun tulee ohjaajana olla tietoinen näistä oppimistavoitteista, jotta voit mielekkäästi ohjata opintopiirejä.

Opintopiireihin jakaantumisen jälkeen ohjaajan on syytä huolehtia, että kukin opintopiiri sopii yhteisistä pelisäännöistä ja vastuista. Opintopiirin kannattaa miettiä ainakin seuraavia kysymyksiä:

- Onko tarpeen jakaa eksplisiittiset roolit ryhmän sisällä?
- Kuka ottaa vastuun työn organisoinnista ja yhteydenpidosta?
- Miten työ aikataulutetaan, ja milloin kokoonnutaan tekemään työtä?
- Mitä välineitä käytetään yhteydenpitoon?

Opintopiirin ohjaajien tulee seurata ja olla mukana opintopiirien toiminnassa siten, että ohjaaja tietää ainakin kohtuullisesti, mitä kussakin opintopiirissä tapahtuu. Pelkkä lopputuloksen tarkastus ei riitä, vaan ohjaajan täytyy katsoa myös opintopiirin toimintaa. Ohjaustilanteen ei tule olla passiivinen, vaan ohjaaja pyytää opintopiirejä kertomaan itselleen, miten he ovat lähestyneet ongelmaa, osittaneet sitä, hakeneet ratkaisumalleja, tms. On parempi pyytää opintopiiriä kertomaan, mitä opintopiiri on tehnyt kuin todeta ”onko kysyttävää”. Jos opintopiiri on aktiivinen, selkeitä kysymyksiäkin tulee. Vältä antamasta suoraan vastausta näihin ryhmästä tuleviin kysymyksiin. Yritä mieluummin saada ryhmän jäsenet vastakysymyksillä pohtimaan, miten ongelmaa voisi lähteä purkamaan tai mistä ratkaisua voisi lähteä etsimään.

Opintopiiritoiminnan luonteesta johtuen ohjaajien täytyy yrittää luoda ohjaustilanteisiin positiivinen yhdessäoppimisen ilmapiiri. Ohjaaja on tukemassa ja auttamassa opiskelijoita oppimaan eikä osoittamassa omaa osaamistaan.

Ryhmien toiminnan onnistumisen edellytys on, että ryhmän opiskelijoilla on riittävästi yhteistä työaika. Siksi ryhmät kannattaa muodostaa siten, että yhteisiä aikoja varmasti löytyy. Selvitä kurssin vastuuhenkilöltä, miten ryhmät kannattaa muodostaa. Jos muuta ei ole sovittu, yksi mahdollisuus on kierrättää ensimmäisessä laskuharjoitusryhmän yhteisessä tapaamisessa iso tyhjä lukujärjestys koko viikolle (myös la ja su mukana) ja pyytää ihmisiä merkitsemään lukujärjestykseen sellaiset ajat, jotka eivät heille sovi yhteiseen työskentelyyn. Täytetyn aikataulun perusteella opintopiirin ohjaajan on helppo jakaa osallistujat opintopiireiksi, jotka ovat näin sitoutuneet yhteisiin aikoihin. Lisäksi on hyvä rohkaista opiskelijoita käyttämään joustavia välineitä ryhmän sisäiseen tiedonjakoon ja organisointiin: sähköpostia, ryhmätyöohjelmistoja ja wikejä, internet-puhelimia tai matkapuhelimia, tai mitä tahansa välineitä, jotka parhaiten palvelevat opintopiirin toimintaa.

Muistuta aina sopivassa tilanteessa onnistuneen ryhmätyön osista. Osa alla olevista ohjeista on myös ohjaajan syytä muistaa ohjatessaan opintopiirejä.

- Auta muita menestymään.
- Ota vastuuta itsesi lisäksi myös ryhmästäsi.
- Ota vastuu ryhmän tuotoksista.
- Osoita luottamusta toisia kohtaan olemalla avoin.
- Kuuntele mitä muut sanovat.
- Kysy muiden mielipiteitä.
- Pyydä toisilta apua.

- Ole aktiivinen, osallistu – aktiivisena on mukavampi olla kuin passiivisena.
- Vaihda yhteisiä tietoja, materiaaleja ja kerro työtavoistasi.
- Kannusta toisia.
- Ole kriittinen asioille – ei ihmisille.
- Tee oma osuutesi yhdessä sovitulla tavalla ja yhdessä sovitussa aikataulussa.

Pitkäkestoisen ryhmän toiminnassa nähdään tyypillisesti erilaisia vaiheita.

- Ensin on muodostumisvaihe, jossa auktoriteetiltä (eli tässä tapauksessa ohjaajalta) odotetaan selkeitä ohjeita käyttäytymisestä ja ryhmän toiminnasta. Tässä vaiheessa luodaan yhteiset pelisäännöt, eli normit esimerkiksi toimintatavoista.
- Seuraava vaihe on usein kuohuntavaihe, jossa jäsenet testaavat toisiaan ja ohjaajaansa.
- Normien luomisvaiheessa ilmapiiri selkiytyy ja osallistujat alkavat luoda toimintanormeja ja asettaa yhteisiä tavoitteita.
- Vasta toteuttamisvaiheessa ryhmä työskentelee tehokkaasti tehtävänsä mukaisesti.
- Lopettamisvaiheessa ryhmä pysähtyy arvioimaan toimintansa tuloksia. Hyvin tehty työ jättää onnistumisen kokemuksia. Hyvät onnistumisen kokemukset kannustavat lisääntymiseen.

Joskus ryhmä ei pysty puhaltamaan yhteen hiileen hyvistä yrityksistä huolimatta. Havaittuihin ongelmiin kannattaa puuttua heti. Ohjaajan on kuitenkin mietittävä, miten hän ongelmiin puuttuu. Väliintulon tulisi olla ohjaava, valmentava ja ”huomaamaton”, jotta vastuu ryhmän toiminnasta pysyy ryhmällä itsellään. Kaikista ongelmista on hyvä tiedottaa heti myös kurssin vastuuhenkilölle.

LIITE 5: OPINTOPIIRIKURSSIT – OPISKELIJAN OPAS

Kukaan muu kuin opiskelija itse ei voi saada oppimista aikaan. Kukaan ei tee sitä sinun puolestasi. Opiskelu vaatii aina työtä, ja harvoin se on *pelkästään* hauskaa; usein oppimiskokemukset ovat kuitenkin palkitsevia ja tuovat onnistumisen elämyksiä. Aktiivisuus opiskelussa on olennaista.

Miksi ryhmätöitä? Se on työnantajien mielestä osa, jota ei ole ollut riittävästi yliopisto-opiskelussa. Kun joudut selittämään muille ryhmäsi jäsenille, ymmärrät ainakin itse asian. Ryhmässä opitaan paremmin, myös arvosanojen valossa.

Ryhmän tulee heti aluksi sopia yhteisistä pelisäännöistä ja vastuista. Vastatkaa ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- Onko tarpeen jakaa eksplisiittiset roolit ryhmän sisällä?
- Kuka ottaa vastuun työn organisoinnista ja yhteydenpidosta?
- Miten työ aikataulutetaan, ja milloin kokoonnutaan tekemään työtä?
- Mitä välineitä käytetään yhteydenpitoon?

Jos ryhmä ei tunnu vilpittömästä yrityksestä huolimatta toimivan, kuka tahansa ryhmän jäsenistä voi ottaa yhteyttä opintopiirin ohjaajaan.

Toimiminen ryhmässä:

- Auta muita menestymään.
- Ota vastuuta itsesi lisäksi myös ryhmästäsi.
- Ota vastuu ryhmän tuotoksista.
- Osoita luottamusta toisia kohtaan olemalla avoin.
- Kuuntele mitä muut sanovat.
- Kysy muiden mielipiteitä.
- Pyydä toisilta apua.
- Ole aktiivinen, osallistu – aktiivisena on mukavampi olla kuin passiivisena.
- Vaihda yhteisiä tietoja, materiaaleja ja kerro työtavoistasi.
- Kannusta toisia.
- Ole kriittinen asioille – ei ihmisille.
- Tee oma osuutesi yhdessä sovitulla tavalla ja yhdessä sovitussa aikataulussa.

Vaikka kurssilla tehtäisiinkin töitä opintopiireissä, omaa opiskelutekniikkaansa voi kehittää ja tehostaa. Hyvä tapa on kirjoittaa tiivistelmiä opiskeltavasta asiasta omin sanoin ja piirtää käsitekarttoja. Tehokasta on yrittää selittää asia kuvitteelliselle henkilölle tuijottamatta oppikirjaan. Tällöin joutuu tuottamaan keskeisiä asioita tekstistä, pitämään kokonaisuuden mielessään ja ottamaan huomioon lukijan tiedot ja taidot.

Muista myös, että mielekkäälle opiskelulle on pystyttävä varaamaan kohtuullinen keskeytyksetön aika.

LIITE6: Opintopiirisopimus

TKTL:lla tehdyssä opintopiiritutkimuksessa selvisi, että suurin osa opintopiireistä toimii mainiosti. Tyytymättömissä ryhmissä ilmeni vaikeuksien johtuneen opintopiiritoiminnan huonosta organisoinnista kurssin alussa: yhteistä aikataulua ei sovittu selkeästi, ei tiedetty kuka tekee ja mitä, jne. Näiden ongelmien välttämiseksi täyttäkää yhdessä tämä opintopiirisopimus.

OLKAA REHELLISIÄ! Hyvä opintopiiritoiminta ja siinä oppiminen perustuu luottamukseen!

Ryhmän nimi: _____

Ryhmän jäsenet: _____

Tapaamme viikoittain seuraavana ajankohtana: _____

Ryhmämme pyrkii (ympyröi) välttävään / hyvään / kiitettävään tulokseen.

Teen (ympyröi) kaikki tehtävät / sovitun osansa tehtävistä.

Nimikirjaimet: _____

Ilmoitan AJOISSA, jos olen estynyt esim. tekemästä tehtäviään tai tulemasta tapaamiseen. _____

En myöhästy tapaamisista. _____

Yritän parhaani. _____

Jos on ongelmia, pyydän apua toisilta. _____

Autan muita menestymään. _____

Kysyn muiden mielipiteitä. _____

Olen vastuussa itseni lisäksi ryhmästä. _____

Jokaisella on oikeus ilmaista näkemyksensä. _____

Ryhmän jäsen voidaan erottaa tarvittaessa enemmistön päätöksellä. _____

Muita sopimuksia:

Me allekirjoittaneet sitoudumme noudattamaan yllä mainittuja sääntöjä.

Allekirjoitukset:

Ohje opettajalle:

- Kokemus on osoittanut, että ilman pelisääntöjen kirjaamista osa ryhmistä ei toimi hyvin.
- Jaa vain YKSI paperi per ryhmä, jolloin ryhmä joutuu yhdessä vastamaan kysymyksiin ja jäsenten tutustuminen toisiinsa alkaa.
- Ilmoita kerääväsi paperit ja tarkistavasi, että jokainen on allekirjoittanut paperin, jotta sopimus oikeasti tehtäisiin.
- Pienille viivoille nimikirjaimien alle laitetaan rasti, jos ryhmän jäsen hyväksyy ehdon. Tämä pakottaa jokaisen ryhmän jäsenen hyväksymään jokaisen säännön.

Sopimuksen tekeminen vie viisi minuuttia.

LIITE 7: Lukujärjestys opintopiirien yhteisten aikojen löytämiseksi

Opintopiirit muodostetaan ensisijaisesti yhteisten aikojen sopimisen perusteella. Merkitse lukujärjestykseen nimikirjaimesi niiden aikojen kohdalle, jotka sinulle EIVÄT SOVI, opintopiirin yhteiseksi työskentelyajaksi. Toisin sanoen: vapaaksi jäävinä aikoina sitoudut osallistumaan opintopiirin työskentelyyn.

	ma	ti	ke	to	pe	la	su
8-10							
10-12							
12-14							
14-16							
16-18							
18-20							